

Arben Murtezić¹

Davor Trlin²

PRIKAZ ZBORNIKA RADOVA TREĆE GODIŠNJE KONFERENCIJE PRAVOSUDNOG FORUMA ZA BOSNU I HERCEGOVINU „PRAVO NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU“, USTAVNI SUD BOSNE I HERCEGOVINE I AIRE CENTAR, SARAJEVO 2020, 293 STR.

Treća godišnja konferencija Pravosudnog foruma za Bosnu i Hercegovinu u organizaciji Ustavog suda Bosne i Hercegovine i AIRE Centra, namijenjena sudijama najviših sudova u Bosni i Hercegovini o temi „Pravo na suđenje u razumnom roku“, održana je od 15. do 18. novembra 2019. godine na Jahorini. Po više kriterija, uključujući renome učesnika, relevantnost teme, te nivo izlaganja i diskusija, radilo se o izuzetnom događaju. Konferencija je rezultirala i publiciranjem kvalitetnog Zbornika, koji sadrži kombinaciju referata i odabranih slučajeva prakse Evropskog suda za ljudska prava, a izdata je početkom 2020. godine.

Zbornik započinje uvodnim obraćanjem predgovorom Urednika, gospodina Mirsada Ćemana, potpredsjednika Ustavnog suda BiH, gdje, između ostalog, piše o razlozima za odabir teme Konferencije i Zbornika, a to su, prvenstveno, bili: ozbiljnost, aktuelnost i posljedica, misleći pri tome ponajviše na utvrđivanje povrede ovog prava pred Ustavnim sudom BiH i Evropskim sudom za ljudska prava. Predgovor AIRE Centra dala je Biljana Braithwaite, Menadžerka Programa za Zapadni Balkan AIRE Centra u Londonu. Ona posebno naglašava da je važno poštovanje prava na suđenje u razumnom roku, naročito ako duže kršenje ljudskih prava ima nepopravljive posljedice, kao npr. u porodičnom stvarima, „kada je zakašnjela pravda nepravda“. Dalje, važno je za imidž BiH, ali i da se država ne izlaže plaćanju troškova, kada izgubi pred Sudom u Strazburu. Takođe je značajno i za Sud, koji se i sam boriti s velikim brojem neriješenih predmeta. Slijedi uvodna riječ gospodina Zlatka M. Kneževića, predsjednika Ustavnog suda BiH, koju je održao na konferenciji / Forumu. Gospodin Knežević je posebno istakao da „današnji pravosudni forum o ovoj temi daje doprinos u dva pravca: prvi pravac daje mogućnost domaćim sudijama da izlaganjem prakse Evropskog suda i komparativne prakse izlože i svoje stavove o rješavanju ovog problema, dok drugi pravac omogućava da se, uz učešće ministara pravde, prikazom mogućih zakonodavnih rješenja raspravi mišljenje sudija o mogućim rješenjima“. Uvodna

¹ Doktor nauka, direktor JU Centar za edukaciju sudija i tužilaca FBiH i predavač na Američkom Univerzitetu u BiH.

² Doktor pravnih nauka, stručni savjetnik u JU Centar za edukaciju sudija i tužilaca u FBiH, i predavač na Internacionalnom Burch Univerzitetu Sarajevo.

riječ, predsjednika VSTV BiH, Milana Tegeltije sadrži informacije o konkretnim kratkoročnim i dugoročnim mjerama koje VSTV poduzima i planira. Dugoročne mjere, između ostalog, podrazumijevaju i obavezu predsjednika sudova da vode računa o ujednačenoj preraspodjeli predmeta između sudija unutar suda, te zahtjev Kancelariji disciplinskog tužioca da analizira rad sudija koje su postupale u predmetima na koje je uložena apelacija.

Zapažene referate i pogledi na stanje i osvrt na širi aspekt unapređenja vladavine prava i ostvarivanja principa pravne države, u Zborniku su dali: Lord Reed, zamjenik predsjednika Vrhovnog suda Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske koji je predstavio rad „Sudovi i javnost: pristup i komunikacija“ u kojem je istaknut značaj povjerenja javnosti u pravosuđe a koji se postiže adekvatnom dostupnošću pravosuđa javnosti i efikasnom komunikacijom.

Faris Vehabović, sudija ESLJP iz BiH je u svom radu „Dužina postupka – prava i obaveze, posljedice i rješenja“ u kojem se posebno osvrnuo na Bosnu i Hercegovinu, naglasio da je pitanje efikasnog procesuiranja predmeta usko je povezano i sa vještinom organizacije rada sudija, deontološkim (etičkim) načelima djelovanja, te poznavanjem ključnih načela koja je definirao ESLJP u ovoj oblasti.

Andrej Auersperger Matić, član Pravne službe Evropskog parlamenta (EP) je u svom radu „Pravo na pravično suđenje u građanskim postupcima s posebnim osvrtom na suđenje u razumnom roku“, zaključio da ESLJP nije iznio konkretne stavove o odnosu između procesnog prava i problema predugog postupka, niti je identificirao moguće uzroke tog problema ali je naložio državama da predvide posebna pravna sredstva, koja bi povrijedenim strankama mogla pomoći da ubrzaju postupak.

U prilogu „Pravo na suđenje u razumnom roku – predmeti i praksa Ustavnog suda BiH“, Mato Tadić, sudija Ustavnog suda BiH navodi da ovaj sud ima najviše predmeta u vezi sa povredom suđenja u razumnom roku, kada je riječ o ustavnom sudstvu u regionu (pa i kada se sve te države uzmu zajedno). On kao problem ističe to što jedino BiH nema nikakav postupak u vezi povrede prava na suđenje u razumnom roku, a što imaju države bivše SFRJ.

„Pravo na pravično suđenje u građanskim postupcima s posebnim osvrtom na suđenje u razumnom roku“ je rad Jadranke Stanišić, sutkinje Vrhovnog suda Republike Srpske i članice VSTV-a BiH. Rad sadrži konkretne *de lege ferenda* prijedloge. Naime, sutkinja Stanišić je preporučila posebno zakonsko uređenje zaštite prava na suđenje u razumnom roku, kao što je to učinjeno u nekim državama nastalim disolucijom bivše SFRJ (Srbija i Crna Gora).

Strahinja Ćurković, sudija Vrhovnog suda Republike Srpske je priložio i predstavio rad „Pravo na pravično suđenje u razumnom roku – uzroci kašnjenja“. Sudija Ćurković je, analizirajući odluke ESLJP, izdvojio tri vrste uzroka koje dovode do prekomjernog trajanja postupka: spoljni uzroci u odnosu na funk-

cionisanje pravosudnog sistema, a tiču se političkog ili ekonomskog konteksta; uzroci koji se odnose na sve vrste postupaka i uzroci koji se mogu odnositi na jednu kategoriju postupka.

Krivičnopravne aspekte prava na suđenje u razumnom roku obradila je Božidarka Dodik, sudija Vrhovnog suda FBiH. U ovom radu su predstavljeni osnovni standarde uspostavljeni praksom ESLJP, te praksom Ustavnog suda BiH i Vrhovnog suda FBiH u krivičnim stvarima. Sudija Dodik je ukazala da je suđenje u razumnom roku u krivičnim stvarima važno jer je optuženom u interesu da čim prije okonča neizvjesnost u pogledu svoje pravne pozicije.

Važne priloge nam daju i Emira Hodžić, registrar Suda BiH, koja je pisala na temu „Pravo na suđenje u razumnom roku: analiza međunarodnog i domaćeg pravnog okvira, uz poseban osvrt na Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine“; Dragana Tešić, sutkinja Apelacionog suda Brčko distrikta BiH, koja je prikazala ostvarenje standarda prava na suđenje u razumnom roku u parničnim postupcima pred sudovima Distrikta i Dragoljub Reljić, savjetnik za ustavno-pravna pitanja u Predsjedništvu BiH, koji je analizirao ulogu države u obezbjeđivanju uslova za suđenje u razumnom roku iz člana 6. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Redoslijed priloga je onakav kakav je bio redoslijed izlaganja na Konferenciji.

Zbornik sadrži i priloge, a koji se odnose na Pravo na suđenje u razumnom roku u praksi Evropskog suda za ljudska prava, i to tekst „*Standardi Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na suđenje u razumnom roku*“ koji su sačinili stručnjaci AIRE Centra i Ermina Dumanjić iz Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, te odabrane slučajeve iz prakse Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na suđenje u razumnom roku („*Đurić i ostali protiv Bosne i Hercegovine*“, „*Društvo za Varstvo upnikov protiv Slovenije*“, „*Grzinčić protiv Slovenije*“, „*Jeličić protiv Bosne i Hercegovine*“, „*Kaić i ostali protiv Hrvatske*“, „*Kahriman protiv Bosne i Hercegovine*“, „*Lukenda protiv Slovenije*“, „*Oršuš i ostali protiv Hrvatske*“, „*Petrović protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*“, „*Kunić i ostali protiv Bosne i Hercegovine*“, „*Spahić i ostali protiv Bosne i Hercegovine*“, „*Stanka Mirković i ostali protiv Crne Gore*“, „*Vučeljić protiv Crne Gore*“ i „*Vučić protiv Crne Gore*“).

Napisati prikaz zbornika radova je nezahvalno. Primaran razlog je ograničenost prostora za pisanje prikaza. Drugi problem predstavlja različitost autora i njihovih stilova. Za potpuni prikaz svih članaka i prakse ESLJP bi trebalo puno više prostora. Ono što je važno je da su se obradile implikacije primjene prava na suđenje u razumnom roku, i za krivični i za građanski postupak. Pravo na suđenje u Bosni i Hercegovini je ljudsko pravo koje se često krši, a na šta je Ustavni sud BiH više puta ukazivao, te obavezao niže sudove da organizirano, kontinuirano i sistemski rade na otklanjanju problema. Štaviše, Ustavni sud BiH je, kao što ističe i Vehabović, došao u situaciju da dovede u pitanje rješavanje drugih

predmete zbog velikog priliva predmeta koji se tiču dužine postupka. Takođe je Evropski sud za ljudska prava donio više odluka u kojima je utvrdio da je Bosna i Hercegovina svojim građanima povrijedila ovo pravo.

Članci iz Zbornika pružaju zaokruženu sliku o dometu i opsegu primjene prava na suđenje u razumnom roku u praksi Evropskog suda za ljudska prava, te primjenu standarda ovog prava u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine. Svi prilozi duboko zadiru u detalje svakog pojedinog pitanja, a to je ponajviše zbog bogatog praktičnog iskustva autora i familijarnosti sa izazovima rješavanja najsuhtilnijih problema na planu implementacije prava na suđenja u razumnom roku. Posebna vrijednost ovog zbornika je što je svaki segment ovog ljudskog prava, potkrijepljen bogatom sudskom praksom, reprezentativnom za izlaganu materiju.

Cijeli Zbornik je nezaobilazan za dalju analizu primjene člana 6. Evropske konvencije od stane bosanskohercegovačkih sudova. Pored radnih stolova domaćih pravnika, ova publikacija može da posluži i akademskoj zajednici za dalja istraživanja i znanstvenu obradu. Naš je zaključak da će stručna i naučna javnost nastaviti sa proučavanjem ovog štiva, posebno zbog jasnog i razumljivog stila svih autora, te što je materija prikazana na način koji je pristupačan čak i onim koji nisu pravni praktičari ili teoretičari ili aktivisti ljudskih prava.

AIRE Centar je ovim Zbornikom doprinio edukaciji nosilaca pravosudnih funkcija. Pravnička struka u BiH i regionu zasigurno s nestrpljenjem očekuje pojavu njihove slijedeće publikacije. Ubijedeni smo da će pravnici i „ljudsko-pravaši“ dobro prihvatiti ovo djelo. Ovom prilikom treba zahvaliti i svima koji su dali svoje priloge u Zbornik, te osobljju Ustavnog suda BiH i Aire Centra odgovornom za organizaciju konferencije i publikaciju. Zbornik je za sada dostupan u elektronskoj verziji i može se preuzeti na stranici Centra za edukaciju sudija i tužilaca FBiH. Po normalizaciji situacije sa COVID 19, biće štampan određeni broj primjeraka koji će, između ostalog, biti distribuirani putem Centra.